

Anri BARBÜS*25 sentyabr 1893*

Əzizim, Lui! Artıq hər şey bitdi. Biz heç zaman görüşməyəcəyik. Bunu möhkəm yadda saxlamalıyıq. Bilirəm, sən ayrılmaq istəmirdin, bizim birlikdə olmağımız naminə hər şeyə razı idin. Lakin sən yeni həyata başlamağın üçün biz mütləq ayrılmalıydıq. Sənə də, mənə də, elə hər ikimizə mübarizə aparmaq asan deyildi... Lakin mən peşman deyiləm. Baxmayaraq ki, sən özünə qapılaraq o qədər ağladın. İki dəfə başını qaldırıb mənə qüssəli, imdad diləyən baxışlarla baxdın... Üzündə o qədər bədbəxtlik var idi ki... Axşam qaranlığında göz yaşlarını görməsəm də, onların əlimi yandırmasını hiss edirdim.

İndi hər ikimiz əzab çəkirik. Bütün bunlar mənə qorxulu yuxu kimi görünür. İlk günlər ayrılığa inana bilməyəcəyik; bir neçə ay bizə çətin, ağır olacaq, sonra isə yaralar sağalmağa başlayacaq.

O zaman mən yenidən sənə yazacağam, həm də qərara aldığımız kimi -mən sənə arabil yazacağam. Biz həm də o qərara gəldik ki, sən mənim ünvanımı heç zaman bilməyəcəksən. Amma mənim məktublarımı bizi birləşdirən yeganə bağ olaraq, bizim birdəfəlik ayrılımağımıza izn verməyəcək.

Son dəfə öpürəm səni, şəfqətlə, nəvazişlə, saf, məsum öpüşlə... ah, bir-birimizdən o qədər uzağıq ki...

* * *

25 sentyabr 1894

Əzizim, Lui! Söz verdim ki sənə yenə yazıram. Ayrılığımızdan bir il ötür. Bilirəm, məni unutmamısan, biz hələ də bir-birimizə bağlıyıq və mən hər dəfə səni düşünəndə əzablarını hiss edirəm.

Amma ötən on iki ay öz işini gördü: keçmiş matəm dumanına büründü. Digər xırdalıqlar, təfərrüatlar tamamilə yox oldu. Doğrudur, onlar bəzən (əgər nə isə təsadüfən onları xatırladarsa) fikrimdə dolur... Nə qədər çalışsam da, səni ilk dəfə gördüyüm zaman üzündə olan ifadəni xatırlaya bilmirəm.

Sən də məni ilk dəfə gördüyün zaman ki baxışlarımı xatırlamağa çalış. Anlayacaqsan ki, həyatdakı hər şey silinib gedir.

Bu yaxınlarda mən gülümsədim. Kimə?... Nəyə?... Heç kimə və heç nəyə. Xiyabanda günəş şüaları şiltaqca bərq vururdu və mən özümdən asılı olmayaraq gülümsədim.

Mən əvvəl də gülümsəməyə çalışırdım. Əvvəlcə bunu yenidən öyrənmək mənə qeyri-mümkün görünürdü. Amma sənə dediyim kimi, bu dəfə heç nəyə baxmadan, iradəm əleyhinə gülümsədim. İstəyi-

rəm ki, sən də tez-tez gülümsəyəsən, elə belə, gözəl havadan zövq alaraq və ya önündəki gələcək günləri düşünərək. Sadəcə başını qaldır və gülümsə...

* * *

17 dekabr 1899

Beləliklə, mən yenə sənə yazıram, əzizim Lui. Mən yuxu kimiəm, elədimi? Vaxtsız, vədəsiz peyda oluram, amma həmişə lazımı dəqiqədə gəlirəm... Yəni əgər hər tərəfdə boşluq və qaranlıqdırsa... Gəlirəm və gedirəm. Mən çox yaxındayam, amma mənə toxunmaq olmaz.

Özümü bədbəxt hiss etmirəm, ruh yüksəkliyim geri qayıdıb, çünki hər gün səhər açılır və hər zaman olduğu kimi, fəsilər dəyişir. Günəş elə bir nəvazişlə bərq vurur ki, ona inanmaq istəyirsən. Hətta adicə gün işığı da xeyirxahlıq ilə doludur.

Təsəvvür edirsən, bu yaxınlarda rəqs etdim... İndi tez-tez gülürəm. Birdən hiss etdim ki, gülməyim gəlir... İndi isə, neçə dəfə güldüyümün sayını unutmuşam.

Dünən gəzinti günü idi. Günəşin qurub zamanı hər tərəfdə bər-bəzəkli insanlar görünürdü. Hər tərəf al-əlvan, gözəl, gülüstana oxşayırdı. Bu qədər məmnun insan arasında mən də özümü xoşbəxt hiss etdim.

Bunları sənə danışmaq üçün yazıram: həm də artıq mən yeni etiqada başlamı-

Fransız yazıçısı, ictimai xadim Anri Barbüs - 1873-1935-ci illər aralığında yaşamışdır. O, "Alov" romanına görə 1916-cı ildə Fransanın nüfuzlu "Qonkur" mükafatına layiq görülmüşdür.

şam - sənə qarşı bəslədiyim fədakar sevgimə ibadət edirəm. Biz nə vaxtsa sənəninlə mənasını hələ yaxşı anlamadığımız "sevgidə fədakarlığı" müzakirə edirdik... Gəl birlikdə, ürəkdən ona inana bilmək üçün dua edək.

* * *

6 iyul 1904

İllər ötür! 11 il! Mən uzaqlara getmişdim, geri döndüm və yenə getməyə hazırlaşıram.

Sənin əlbəttə ki, öz evin var, əzizim Lui. Axı sən indi lap böyümüsən və əlbəttə ki, onlar üçün böyük əhəmiyyətə malik olduğun ailə ilə əhatə olunmusan.

Bəs özün nə qədər dəyişmişən? Təsvir edirəm ki, sifətin kökəlib, çiyinlərin enləyib, ağ saçların hələ ki, az olmalıdı. Yəqin ki, sifətin əvvəlki kimi şəfəq saçır... Dodaqlarında əvvəlki tək təbəssüm...

Bəs mən? Sənə nə qədər dəyişib, qocaldığımı təsvir etməyəcəyəm. Qoca! Qadınlar kişilərdən əvvəl qocalır. Birlikdə olsaydıq, sənənin anan kimi görünəcəkdim-

Şəfqət

Hekayə

həm görünüşcə, həm də sənə baxarkən gözlerimdə yaranan ifadəyə görə.

Görürsənmi, biz ayrılmaqla nə qədər doğru iş gördük. Artıq kədər bitdi, sakitləşdik və indi zərfin üzərindəki xəttimə əsasən tanıdığın məktubum sənənin üçün əsl əyləncə oldu.

* * *

Əzizim Lui!

Artıq 20 ildir ki, sənəninlə ayrılmışıq. Və artıq 20 ildir ki, mən yaşamıram, əzizim mənim. Əgər sən yaşayırsansa və sənə göndərdiyim, sadıq və hörmətli insanların sənə çatdırdığı bu məktubu oxuyursansa, demək, bu ötən illər ərzində mənim əvvəlki məktublarımı da sənə göndəriblər. Unutmamırsansa, bağışlayacaqsan məni- ayrıldığımızın ertəsi günü özümü öldürməyimi bağışlayacaqsan. Mən bacarmadım Lui, sənə yazıya bilmədim.

Biz sənəninlə dünən ayrılmışıq. Məktubun başlığında tarixə diqqətlə bax. Sən əlbəttə ki, ona fikir verməmişən. Biz sonuncu dəfə dünən sənəninlə birlikdə idik və sən başını balısa sıxaraq öz dəhşətli kədərin önündə köməksizcəsinə ağlayırdın. Dünən, yarıaçıq pəncərəyə gecə dolduğu zaman sənənin göz yaşların əllərimdə sürüşürdü. Dünən sən kədərdən ağlayır və şikayətlənirdin, mən isə bütün gücümü toplayaraq dözməyə çalışır və susurdum.

Bu gün isə bizim sənəninlə gözəl guşəmizdə, stolumuzun arxasında, əşyalarımızın əhatəsində əyləşərkən, mən sənənin böyük fasilələrlə almalı olduğun həmin dörd məktubu yazıram. Sonuncu məktubu bitirən kimi hər şey sona çatacaq.

Bu axşam mən dəqiq şəkildə tapşıraçağam ki, mənim məktublarım sənə üzərində dərc olunduğu tarixlərdə çatdırılsın. Həmçinin məni tapmağının mümkün olmaması üçün tədbir görəcəyəm.

Sonra həyatı tərk edəcəyəm. Necə olacağını danışmağa lüzum yoxdu. Bu iyrənc hərəkətin təfərrüatlarına varmıram. Bu sənə hətta bu qədər ildən sonra da əzab verə bilər.

Əsas odur ki, səni özümdən uzaqlaşdırıram bildim. Həm də bunu ehtiyatla və nəvazişlə, sənə xətdə yetirmədən etdim. Mən bundan sonra da sənənin qayğına qalmaq istəyirəm, bunun üçün isə öldükdən sonra da yaşamalıyam. Ayrılıq olmayaacaq. Bəlkə də sən buna dözməzdin, axı hər bir kədər sənə elə ağır əzab verir ki... Mən yanına qayıdacağam - tez-tez yox, qoy mənim obrazım sənənin yaddaşından yavaş-yavaş silinsin, çox gec də yox, səni gərəksiz əzablardan uzaqlaşdırmaq lazımdı. Sən məndən əsl həqiqəti öyrəndikdə isə o qədər illər ötəcək ki, (zaman isə mənə yardım edir) artıq mənim ölümümün sənənin üçün nə demək olduğunu anlaya bilməyəcəksən.

Lui, əzizim, bugünkü son söhbətimiz, hansısa namərdcəsinə möcüzəyə oxşadı. Bu gün biz olduqca sakit danışırıq- demək olar ki, eşidilmir. Bir-birimizdən çox uzağıq, mən ancaq sənəndə mövcud oluram, sənə artıq məni unutmusan. Bu gün "indi" sözünün mənası bu sözü oxuyanla, onu yazan və pıçıldayan şəxs üçün tamamilə fərqli mənalar kəsb edir.

İndi qısa zaman içərisində bu qədər böyük məsafə qət etdikdən sonra əbədiyyətə qovuşduğum zaman (bu nə qədər yersiz görünə də) səni yenə əvvəlki tək öpürəm. Bu qədər. Bundan başqa heç nə əlavə etməyəcəyəm, çünki kədərli, yəni qəzəbli olmaqdan qorxuram və elə ona görə də sevginin nəhəng, şəfqətin isə hədsiz olduğu zaman yaranan həmin qaçılmaz, cılığın arzuları etiraf edə bilmirəm sənə...

*Rus dilindən tərcümə etdi:***Xatirə NURGÜL**